

РЕЦЕНЗІЇ й ОГЛЯДИ

Західно-Українська Народна Республіка 1918–1923: Енциклопедія:
У 4 т. – Т.1: А–Ж. – Івано-Франківськ, 2018. – 688 с.; Т.2: З–О. – Івано-Франківськ, 2019. – 832 с.; Т.3: П–С. – Івано-Франківськ, 2020. – 576 с.; Т.4: Т–Я. – Івано-Франківськ, 2021. – 688 с.

Українська історіографія й вітчизняна енциклопедична традиція збагатилися новим фундаментальним науковим виданням. До 100-річчя Західно-Української Народної Республіки у Прикарпатському національному університеті ім. В. Стефаника зреалізовано масштабний дослідницький і видавничий проект. Його урочиста презентація відбулася в Івано-Франківську 29 жовтня 2021 р. до Дня Листопадового чину й завідала величезний інтерес професійного середовища, студентської та учнівської молоді, широкої громадськості Прикарпаття і цілої України до цієї унікальної та успішної спроби енциклопедизації одного з визначальних періодів вітчизняної історії, пов'язаного з Українською революцією першої чверті ХХ ст.

Публікація цієї енциклопедії покликана задовольнити потреби українського суспільства в максимально достовірному довідковому виданні з історії українських визвольних змагань 1914–1923 рр. у Наддністрянській Україні, узагальнити результати національної історіографії даної теми, зробити їх доступними для наукового і навчального процесів. Праця хронологічно охоплює період від початку Першої світової війни і краху воюючих імперій – часу, коли склалися реальні передумови для здійснення Національно-демократичної революції на західноукраїнських землях і утворення ЗУНР, – до березня 1923 р., коли за рішенням Ради послів держав Антанти Східна Галичина була передана під владу Польщі, що започаткувало новий етап українських національно-визвольних змагань.

Опубліковане у 2018–2021 рр. енциклопедичне видання презентує увазі широкої громадськості сучасний науковий погляд на героїчну сторінку українського минулого, пов'язану з феноменом ЗУНР. Воно стало результатом тривалих наукових студій і сучасного творчого осмислення фундаментальних процесів національного державотворення і української соборності на початку ХХ ст., а також узагальнення здобутків вітчизняної та зарубіжної історичної науки в дослідженні даної проблеми за роки державної незалежності України. Ця комплексна праця є важливим підсумком

багаторічної реалізації науково-методологічного і видавничого проекту «Західно-Українська Народна Республіка: революція, державність, соборність», який виконується на факультеті історії, політології і міжнародних відносин Прикарпатського національного університету ім. В. Стефаника з ініціативи знаного українського історика, основоположника і фундатора сучасної вітчизняної історіографії ЗУНР і відповідної наукової історичної школи доктора історичних наук, професора Олександра Карпенка (1921–2013 рр.). У рамках цього проекту побачили світ перша в українській історичній науці академічна колективна монографія «Західно-Українська Народна Республіка: 1918–1923: Історія» (Івано-Франківськ, 2001 р.), науково-популярна праця співтовариства авторів «Західно-Українська Народна Республіка: 1918–1923: Люстрована історія» (Івано-Франківськ, 2008 р.), опублікований в 5 томах (8 книгах) фундаментальний джерельний комплекс «Західно-Українська Народна Республіка: 1918–1923: Документи і матеріали» (Івано-Франківськ, 2001–2013 рр.). Із нагоди 75-ї, 80-ї, 85-ї, 90-ї, 95-ї та 100-ї річниць ЗУНР у містах Івано-Франківськ, Львів, Чернівці було проведено шість усеукраїнських і міжнародних наукових конференцій, проблематика яких висвітлює різноманітні аспекти героїчної боротьби українців за відновлення і збереження національної державності на західноукраїнських землях у 1918–1923 рр. та відображає еволюцію і науковий алгоритм переосмислення цієї теми за роки незалежності України.

Він полягає насамперед у суттєвій активізації і прискоренні процесу наукового дослідження та відтворення об'єктивної історії західноукраїнської держави, донедавна маловідомої для широкого загалу. Вона виявилась однією з найменш вивчених і дискусійних сторінок в історії України, зазнала фальсифікацій з боку компартійного режиму і радянської історіографії та визначалась як «витвір німецьких агентів» чи «української буржуазно-націоналістичної контрреволюції», як «плід політичних комбінацій української контрреволюційної буржуазії». Тож упродовж останніх трьох десятиліть важливим завданням українських істориків, джерелознавців, політологів, етнологів стало подолання стереотипів і фальсифікацій попередньої історичної епохи, виведення досліджень з історії ЗУНР на якісно новий рівень. На сьогодні вітчизняні фахівці на унікальному джерельному матеріалі детально з'ясували археографічні, історіософські й історіографічні засади дослідження історії Західно-Української Народної Республіки, ґрунтовно висвітлили етнодержавотворчі й адміністративно-організаційні процеси у ЗУНР, соціально-економічні відносини, суспільно-політичне становище й міжнародні взаємини, визвольні змагання українського громадянства та національно-культурне відродження у краї. Відтворено процеси формування збройних сил ЗУНР, їхню боротьбу за свободу і незалежність, за суверенну і соборну Україну, окреслено зовнішню політику й міжнародне становище ЗУНР у 1918–1923 рр., державно-церковні взаємини і діяльність Української греко-католицької церкви та її ієрархів.

Вихід ґрунтового енциклопедичного видання, присвяченого Західно-Українській Народній Республіці, підсумовує історіографічні й археографічні здобутки, теоретико-методологічні, конкретно-історичні й фактологічні засади вивчення ЗУНР та проблем національно-визвольного і державницького руху українського народу на сучасному етапі розвитку вітчизняної історичної науки. У тематичних статтях і гаслах енциклопедії, на значному і якісно новому джерельному матеріалі, здобутому у вітчизняних і зарубіжних архівосховищах і наукових бібліотеках, на засадах сучасних методологічних підходів й останніх досліджень соціогуманітарних наук розкрито передумови та перебіг Листопадового революційно-державницького чину на Галичині, місце і сутність українського питання у світовій геополітиці, міжнародних відносинах першої чверті ХХ ст., внутрішню і зовнішню політику ЗУНР, її збройну боротьбу й міжнародно-дипломатичне становище, національні, соціально-економічні, культурні, етноконфесійні процеси в краї, партійно-політичну систему ЗУНР, її правову й законотворчу діяльність, соборницькі прагнення західноукраїнської політичної еліти і народних мас тощо. Велику увагу в енциклопедії приділено повсякденному життю та побуту населення регіону в 1914–1923 рр., «малим життєвим світам» і мікроісторичним аспектам буття східногалицького соціуму, питанням історичної та політичної персоналістики і

біографістики, відомим і маловідомим постатям борців за українську державність, незалежність, соборність, їхнім життєвим траєкторіям, а також висвітленню різноманітних тем і сюжетів енциклопедії за допомогою унікальних фотодокументів та оригінального, автентичного ілюстративного і картографічного матеріалу.

Належне місце на сторінках видання відведено відображенню феномена ЗУНР у вітчизняних і зарубіжних джерелах, історіографії та публіцистиці, етнографії та регіоналістиці, художній літературі, фольклорі та мистецтві. Гасла енциклопедії розкривають роль і місце ЗУНР у культурному й духовному житті, історичній пам'яті, музеєзнавстві й історичному краєзнавстві в Україні. Чільну увагу приділено комеморативному і меморіально-пам'яткознавчому виміру історії ЗУНР та її значенню в контексті політики національної пам'яті у сучасній українській державі.

Авторський колектив енциклопедії своє завдання вбачав також в узагальненні історичного досвіду державотворення в ЗУНР не ізольовано, а в широкому контексті загальноєвропейського історичного розвитку, масштабних військово-революційних перетворень, що охопили регіон після завершення Першої світової війни, і втілення вікопомної, омріяної поколіннями українців ідеї соборності й національної консолідації України, яка матеріалізувалася в Акті злуки УНР і ЗУНР 22 січня 1919 р. та об'єднанні двох українських держав в єдиний національно-державний організм. Адже події на західноукраїнських землях були не локальним історичним явищем, а частиною єдиного революційного процесу – Великої східноєвропейської революції, – що охопив Європу внаслідок закінчення Першої світової війни і завершився новою державною перебудовою на континенті й розпадом двох ворогуючих імперій – Австро-Угорської та Російської, у складі яких силоміць утримувалися етнічні українські землі. При цьому автори енциклопедії керувались історіософським, гуманістичним, культурно-антропологічним і просопографічним вимірами в дослідженні проблематики ЗУНР, методологічними прийомами й дослідницьким інструментарієм історії повсякденності, антропології, соціальної, інтелектуальної, культурної, локальної, гендерної, ювенальної та усної історії й етнополітології, соціальної психології, історичної соціології, демографії, уникали ідеологічних і політизованих оцінок подій та персоналій. В енциклопедії відображено щоденну історію, звичаї і побут тогочасного західноукраїнського соціуму, з'ясовано соціальні та соціопсихологічні чинники, що зумовили своєрідний ментальний злам суспільної свідомості українців, зростання їхньої громадянської активності та відповідальності в переломний для нації момент.

Джерельну базу енциклопедії становить значний і унікальний комплекс різноманітних джерел з історії ЗУНР, який є доволі репрезентативним і достатнім для об'єктивного й усебічного наукового дослідження Листопадового державницького «зриву» на Галичині, що уможливив проголошення Західно-Української Народної Республіки та розбудову її державних механізмів й інститутів. Основна частина джерел для підготовки енциклопедичного видання зосереджена в різних установах системи Національного архівного фонду України, зокрема Центральному державному архіві вищих органів влади і управління України (ЦДАВО України, м. Київ), Центральному державному архіві громадських об'єднань України (ЦДАГО України, м. Київ), Центральному державному історичному архіві України, м. Львів (ЦДАЛІ України), Галузевому державному архіві Служби безпеки України (ГДА СБУ, м. Київ), державних архівах Вінницької, Закарпатської, Івано-Франківської, Львівської, Тернопільської, Чернівецької обл. – регіону, де безпосередньо існувала Західно-Українська Народна Республіка або діяли її інституції. В енциклопедії також використано окремі документи з фондів Центрального державного кінофотофоноархіву України ім. Г.С.Пшеничного (ЦДКФФА України, м. Київ).

Автори енциклопедії опрацювали чимало джерел з історії ЗУНР, що зберігаються в архівних установах зарубіжних держав: Австрії, Ватикану, Польщі, Німеччини, Російської Федерації, Чехії, США, Великобританії, Франції. Найбільше їх зосереджено в Російському центрі збереження та вивчення документів новітньої історії, Російському державному військовому архіві (м. Москва, Російська Федерація), Центральному військовому архіві й Архіві нових актів у м. Варшава, Державному

архівів в м. Перемишль (Польща), Загальному державному адміністративному та військовому архівах у м. Відень (Австрія), в архівах Інституту св. Климента Папи Українського католицького університету та Чину св. Василя Великого в м. Рим (Італія), в архівах інших країн і приватних осіб. В енциклопедії використано спогади й щоденники безпосередніх учасників, свідків та очевидців тих буремних подій, матеріали тогочасної вітчизняної, зарубіжної преси, колекцій періодичних видань, що нині стали раритетними, а також численні документальні публікації.

Весь цей археографічний комплекс дав змогу у статтях і гаслах енциклопедії дійти низки принципово нових висновків щодо місця та ролі ЗУНР у житті українського народу та історії національного державотворення, визначити основні історичні результати, наслідки, уроки та досвід національно-визвольного руху на західноукраїнських землях у першій чверті ХХ ст.

В енциклопедії багато уваги приділено концептуальному осмисленню феноменів Української революції й утворення ЗУНР, уточненню термінологічного апарату і хронологічних аспектів цих явищ. Важливими елементами нового концепту подій революційного характеру початку ХХ ст. на західноукраїнських землях є розгляд ЗУНР як складової українських визвольних змагань, передусім ХХ ст.; як унікального досвіду національного державотворення, як складової феномена Української революції, як доволі автономного і своєрідного явища, де поєднані специфічні національні, політичні, військові, соціальні, економічні, релігійні компоненти (т.2, с.702).

Суттєвою частиною нового концепту Національно-демократичної революції на західноукраїнських землях у першій чверті ХХ ст., яка вперше від 1340 р. відновила національну форму державності у вигляді ЗУНР, повинно стати нове прочитання окремих подій та явищ, що відбувалися, зокрема, 1 листопада 1918 р., і потрактування окремих дефініцій, усталених і поширених в українській історіографії, як-от: «Листопадовий зрив», «Великий зрив», «Листопадовий чин», «Листопадовий переворот», «Листопадове повстання» (т.2, с.704–705), «прецедент в Українській революції 1914–1923 рр.»¹, «військовий переворот з елементами національно-визвольної боротьби» тощо. Автори енциклопедії вважають доцільним термін «Листопадовий зрив» уживати винятково в історичному контексті. А у сучасних працях наукового характеру, підручниках і посібниках коректним уявляється вживання означення, що виражає зміст самого явища, – збройне встановлення українцями влади у краї (т.2, с.705).

Повноцінною складовою сучасного концепту Національно-демократичної революції на західноукраїнських землях виступає нова хронологія процесу. Згідно з нею, ця революція відбувалася у загальноєвропейському контексті й тривала впродовж 1914–1923 рр.: від розв'язання Першої світової війни і проявів революційних перетворень на західноукраїнських землях (Головна українська рада, Загальна українська рада, легіон січових стрільців) до офіційного рішення Ради послів держав Антанти щодо передання Польщі права на підмандатне управління українською Галичиною. Вона була органічною складовою Української революції, її започатковувала і завершувала. Хронологічними межами «Листопадової революції» слід уважати не жовтень – листопад 1918 р., а серпень 1914 – березень 1923 рр. Цей період поділявся на три основних етапи: 1) підготовчий (серпень 1914 – жовтень 1918 рр.); 2) державотворчий (жовтень 1918 – квітень 1921 рр.); 3) завершальний (квітень 1921 – березень 1923 рр.). Така періодизація, не претендуючи на універсальність, загалом корелюється з етапами загальноукраїнського революційного процесу національного характеру (окрім останнього з них). Водночас саме остання фаза революції на західноукраїнських землях продовжує Українську національну революцію до березня 1923 р. (т.2, с.705–708).

Такий підхід спонукає до внесення корективів і в періодизацію Української революції як загальнонаціонального явища, визначаючи її в межах серпня 1914 – березня 1923 рр. Він уможливорює її інтерпретацію як складової загальноєвропейського революційного процесу, його рівноцінного суб'єкта, а не одного з об'єктів революції

¹ *Монолатій І.* До питання про характер (не)революційного руху на Східній Галичині в 1918 р. // Український історичний журнал. – 2019. – №3. – С.150.

у сусідній країні, що була метрополією. Це стане реальним кроком до відмови від впливу так званого «російського світу» в українській історичній науці й повернення шляхів національної історії з маргінесів у загальноєвропейське русло (т.2, с.706). В енциклопедії зроблено висновок про потребу відмови від терміна «Листопадова національно-демократична революція на західноукраїнських землях 1918 р.» і запровадження дефініції «Національно-демократична революція на західноукраїнських землях 1914–1923 рр.», яка є більш обґрунтованою, коректною й такою, що відповідає змісту загальноєвропейського революційного процесу (т.2, с.706–708).

Важливе методологічне значення для підготовки енциклопедії ЗУНР має сучасне розуміння двох відмінних моделей революції, що відбулися 1917 р. у Центральній-Східній Європі – більшовицької в Росії, яка призвела до утвердження режиму комуністичної тоталітарної диктатури, що була ворожою демократії, законності, свободі й гідності людини, та Української народно-демократичної, або національно-демократичної в її західноукраїнському варіанті, яка стала прикладом державного правопорядку, функціонування політичних інститутів, демократії й парламентаризму, поваги до прав людини та національних меншин. Вона засвідчила, що її державно-політичний провід у цілому добре засвоїв досвід європейських демократичних традицій державотворення, одностайно спрямував соборницькі зусилля західноукраїнського суспільства до об'єднання ЗУНР та УНР в одну державу².

В енциклопедії тема злуки УНР і ЗУНР є центральною поряд із подіями самої революції й державотворення. Ця проблематика розкривається на рівні державно-політичному, що знайшло своє відображення у трансформації ЗУНР у Західну область УНР, участі західноукраїнської делегації в роботі Трудового конгресу, що затвердив Акт злуки, а також спільній боротьбі наддніпрянців і надністрирянців проти більшовиків, денікінців і поляків. Історія ЗУНР стала повчальним та надихаючим прикладом загальнонаціональної єдності й соборності українців³.

Для дослідження історії ЗУНР особливої ваги набуває питання про характер подій середини жовтня – початку листопада 1918 р. на західноукраїнських землях. У багатьох публікаціях утвердилась думка про те, що Національно-демократична революція в краї, переобрання влади відбувалося в результаті збройного повстання. Однак аналіз подій показує, що перехід влади від Австро-Угорської монархії до Української держави мав мирний характер, здійснювався у правовому полі без застосування зброї і повстань австрійських військових проти української влади. Заколотниками проти легітимної української влади виступили польські підрозділи, що розпочали агресивну війну проти українського народу, яка завершилася окупацією території ЗУНР, що й визначило характер польського режиму на західноукраїнських землях у 1920–1930-х рр.⁴

Однією з важливих концептуальних засад видання є його цивілізаційно-ціннісний, багатовимірний і разом із тим україноцентричний характер, що яскраво проявилось, зокрема, у вивченні історичних персоналій. Енциклопедія знайомить сучасних читачів із сотнями і тисячами відомих і не відомих раніше осіб, які боролися і віддали своє життя за незалежну українську соборну державу. Ця боротьба стала доленосним вибором відомих українських родинних династій, справою кількох поколінь. Син сотника УПА, керівника Листопадового зриву Дмитра Вітовського Ярослав був одним з керманців групи УПА «Магура». Батьками відомого українського історика Ярослава Дашкевича були сотник УГА Роман Дашкевич і старшина УГА Олена Степанів. Батько митрополита УГКЦ Любомира Гузара Ярослав був хорунжим УГА, а батько знаного українського фізика Івана Пулюя Олександр – стрільцем УГА. Батько відомої української дослідниці історії Марти Богачевської-Хом'як Данило разом зі своїм братом Олексою були сотниками УГА⁵.

² *Куртяк М.* Презентація видання «ЗУНР: Енциклопедія»: концептуальні засади // Галичина: Науковий і культурно-просвітний краєзнавчий часопис. – Ч.32. – Івано-Франківськ, 2019. – С.280.

³ Там само. – С.281.

⁴ Там само.

⁵ Там само. – С.281–282.

Комплексне осмислення історії ЗУНР неможливе без з'ясування її поліетнічної сутності, а тому в енциклопедичному виданні значну увагу приділено представникам інших народів, які боролися за українську державність, зокрема німцям, євреям, хорватам, росіянам, полякам.

Таким чином, плідна робота українських істориків упродовж останніх років створила належне підґрунтя для докорінного переосмислення концепції історії ЗУНР, подолання стереотипів радянського часу і підготовки якісно нового словника енциклопедії. У процесі роботи над ним було визначено вагомість подій, персоналій, окремих фактів, ретельно відібрано гасла, створено «дерево гасел», яке допоможе орієнтуватися в обсязі статей, їхній логічній послідовності, підпорядкованості та взаємопов'язаності. Істотною підмогою в роботі над енциклопедією ЗУНР стали 10-томна «Енциклопедія історії України» (Київ, 2003–2013 рр.), видання української діаспори, зокрема «Енциклопедія українознавства» в п т. (Київ, 1993–2003 рр.), різноманітні праці довідкового характеру, опубліковані в Україні, Західній Європі, Північній Америці, Австралії.

За масштабами охоплення і висвітлення проблематики ЗУНР енциклопедія не має аналогів в українській історіографії. На основі наукового, міждисциплінарного, компаративістського підходу, використовуючи нові джерела і фотодокументи, надбання української і зарубіжної історичної науки, вона в енциклопедичному форматі комплексно відтворює героїчну і величну сторінку з літопису українського державотворення. За допомогою описових, ілюстрованих і картографічних методів у виданні показано різноманітні сторони державного, суспільного та повсякденного життя наших дідів і прадідів. Суть і дух енциклопедії спрямовані на всебічне поліфонічне і стереоскопічне висвітлення різних сегментів історичного буття українського народу колишньої Австро-Угорської імперії, який спромігся не тільки голосно заявити, а й практично реалізувати власну державницьку ідею.

Водночас презентована енциклопедія є щирою даниною пам'яті сучасного покоління громадян України десяткам тисяч борців, які віддали своє життя за свободу рідного краю і народу, за його право жити у власній вільній незалежній суверенній і соборній Українській державі. Їх героїчна звитяга, доблесть і жертвний чин надихають сучасних захисників України, які боронять її в умовах гібридної війни, розв'язаної Російською Федерацією проти нашої країни.

Основу авторського колективу енциклопедії склали науковці – викладачі факультету історії, політології і міжнародних відносин Прикарпатського національного університету ім. В.Стефаника, а також співробітники університетського навчально-наукового центру дослідження історії українського національно-визвольного руху ім. О.Карпенка та Навчально-наукового інституту історії, етнології і археології Карпат (м. Івано-Франківськ). До участі над цим проектом долучилися відомі фахівці з проблематики ЗУНР з Івано-Франківська, Києва, Львова, Рівного, Тернополя, Чернівців, які представляють провідні академічні наукові установи та заклади вищої освіти держави: Інститут історії України НАН України, Інститут політичних і етнонаціональних досліджень ім. І.Кураса НАН України, Інститут українознавства ім. І.Крип'якевича НАН України, Інститут народознавства НАН України, Львівська національна наукова бібліотека України ім. В.Стефаника НАН України, Київський національний університет ім. Т.Шевченка, Львівський національний університет ім. І.Франка, Прикарпатський національний університет ім. В.Стефаника, Рівненський державний гуманітарний університет, Тернопільський національний економічний університет, Тернопільський національний педагогічний університет ім. В.Гнатюка, Чернівецький національний університет ім. Ю.Федьковича, а також Канадський інститут українських студій. Загалом у написанні тематичних статей і гасел енциклопедії взяли участь 248 авторів. «Душею» авторського колективу був автор ідеї та ініціатор видання, голова його редакційної колегії, декан факультету історії, політології і міжнародних відносин Прикарпатського національного університету ім. В.Стефаника доктор історичних наук, професор Микола Кутуляк.

Енциклопедія ЗУНР підсумовує багаторічні дослідження цієї фундаментальної теми вітчизняної історичної науки за роки державної незалежності України і

водночас закладає фундамент для майбутнього наукового поступу й пошуку в цій важливій царині української національної історіографії. Вона містить 3269 статей, з яких 2660 є біографічними довідками про державних діячів ЗУНР та старшин Української галицької армії, 580 – тематичними статтями про різноманітні аспекти історії та державотворчої діяльності ЗУНР. Усі інші статті присвячені іноземним політичним, державним і військовим діячам, дотичним до проблематики енциклопедії. Загальний обсяг видання становить 2784 стор., або майже 222 друк. арк. У ньому подано сотні світлин, ілюстрацій, карт, схем.

Праця вирізняється високим поліграфічним рівнем друку, якісним оформленням та належним зовнішнім виглядом і дизайном, у чому велика заслуга колективу видавництва «Манускрипт-Львів» на чолі з його директором Петром Меленом.

Поява енциклопедії стала помітною подією у суспільно-політичному, культурному й освітньо-науковому житті України. Вона привернула увагу учнів і студентів, професійних істориків, політиків, громадських діячів, широкого загалу читачів. Свідченням цього стали презентації видання на міжнародній науковій конференції «Західно-Українська Народна Республіка: революція, державність, соборність: До 100-річчя утворення ЗУНР», що працювала 30–31 жовтня 2018 р. в Інституті українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України у Львові та Прикарпатському національному університеті ім. В. Стефаника в Івано-Франківську. Презентацію енциклопедії та аналіз її концептуально-методологічних засад здійснено й під час урочистої академії «Акт злуки УНР і ЗУНР – втілення ідеї соборності й національної консолідації України: досвід та уроки: До 100-річчя Акта злуки», що відбулася 22 січня 2019 р. в Київському національному університеті ім. Т. Шевченка. Важливе суспільне значення для громади Буковинського краю мала проведена 25 листопада 2021 р. у Чернівцях презентація чотиритомної енциклопедії ЗУНР, ініційована факультетом історії, політології і міжнародних відносин Чернівецького національного університету ім. Ю. Федьковича (декан – доктор історичних наук, професор Олександр Добржанський) та громадським об'єднанням «Український народний дім» (директор – Володимир Старик).

Важливо відзначити велику допомогу в підготовці й публікації енциклопедії з боку Івано-Франківської, Львівської, Тернопільської обласних рад та обласних державних адміністрацій. Це видання здійснено за сприяння голови Івано-Франківської облради доктора політичних наук Олександра Сича. На всіх етапах реалізації масштабного дослідницького й видавничого проекту його підтримував ректор Прикарпатського національного університету ім. В. Стефаника доктор політичних наук, професор Ігор Цепенда.

Вихід енциклопедії, яка відповідає очікуванням, запитам і вимогам українського суспільства та інтелектуальним й інформаційним викликам ХХІ ст., сприятиме остаточній руйнації усталених ідеологем і стереотипів, що живлять радянсько-російські великодержавно-імперські тлумачення нашої історії. Він стимулюватиме формування цілісної наукової картини українського минулого у ХХ ст. й реалізації вітчизняною історичною наукою її винятково важливого державницького, патріотичного, виховного, світоглядного та консолідуючого потенціалів.

Олександр РЕЄНТ

доктор історичних наук, професор,
член-кореспондент НАН України,
завідувач відділу історії України XIX – початку XX ст.,
заступник директора з наукової роботи,
Інститут історії України НАН України
(Київ, Україна), Reent.O.P@nas.gov.ua

Олександр МАРУЩЕНКО

кандидат історичних наук,
доцент кафедри всесвітньої історії,
Прикарпатський національний університет ім. В. Стефаника
(Івано-Франківськ, Україна), kid@pnu.edu.ua